

"Η ΚΑΘΑΡΗ ΔΕΥΤΕΡΑ": ΔΙΗΓΗΜΑ ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Ακριβώς πέρυσι τέτοιο καιρό μπήκαν στη ζωή μας τα πρώτα σοβαρά περιοριστικά μέτρα για τον κορωνοϊό και έκτοτε τα πάντα άλλαξαν... Βέβαια, την περυσινή Καθαρά Δευτέρα είχαμε προλάβει να τη γιορτάσουμε «φυσιολογικά», έστω και με περιορισμένη επιφυλακτικότητα, καθόσον ακόμα δεν είχε καταστεί σαφής η επίδραση που θα είχε η πανδημία στις ζωές μας. Ένα χρόνο μετά, ήρθε και η σειρά της Καθαράς Δευτέρας να μπει στη λίστα με τις γιορτές που δεν εορτάστηκαν με τον καθιερωμένο τρόπο και μας βρήκαν σε απόσταση και όχι να τις απολαμβάνουμε όλοι μαζί – στοιχείο που βεβαίως αποτελεί και τον κύριο λόγο ύπαρξής τους...

Βέβαια, ίσως το πιο χαρακτηριστικό έθιμο της Καθαράς Δευτέρας (ο αγαπημένος μικρών και μεγάλων χαρταετός) – καιρού επιτρέποντος – θα μπορέσουμε ως ένα βαθμό να το τηρήσουμε στα πάρκα και σε υπαίθριους χώρους, ενώ σίγουρα θα απολαύσουμε τα υπέροχα παραδοσιακά εδέσματα της συγκεκριμένης ημέρας. Υπομονή λοιπόν μέχρι να μπορούμε ξανά να απολαμβάνουμε το μέγιστο κοινωνικό αγαθό της συντροφικότητας και για τα ιδιαίτερα φετινά Κούλουμα την εποχή του κορωνοϊού, εμείς θα... κάνουμε την έκπληξη και θα σας μεταφέρουμε σε μία άλλη εποχή, με ένα πολύ όμορφο διήγημα του **λογοτέχνη Χρήστου Χρηστοβασίλη (1861-1937)**:

"Η ΚΑΘΑΡΗ ΔΕΥΤΕΡΑ": ΔΙΗΓΗΜΑ ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Ήμουν τότε παιδί όχι πλειότερο από οχτώ χρονών και μαθήτευα στον παπα-Αντριά.

Κοιμόμουν κι όταν ξύπνησα είχα μέσα μου όλο εκείνο το θλιβερό συναίσθημα, ότι είχε ξημερώσει η τρομερή Καθαρή Δευτέρα με τη μεγάλη σαρακοστή και με το σκολειό. Κι έπρεπε να περάσουν πενήντα μέρες ακέριες αυστηρή σαρακοστή με φασούλια, ρεβύθια, κουκιά, φακή και λαχανικά και να νηστεύουμε και το λάδι τα τετραδοπαράσκευα!

Αυγά, γάλα, τυρί, βούτυρο, ψάρι και προπάντων το κρέας δεν έπρεπε ούτε να τ' αναφέρουμε με το στόμα μας, γιατί αυτό λογίζονταν αμαρτία! Κι όταν ακόμα το 'φερνε ο λόγος για να ονοματίσει κανένας το γάλα, το βούτυρο, το τυρί, το ψάρι, ή-θεός φυλάξοι!- το κρέας, έπρεπε να συνοδεύει την απαγορευμένη λέξη με την έκφραση «μακριά από τη σαρακοστή κι από εμάς» π. χ «ζυγιάσαμε το τυρί -μακριά από τη σαρακοστή κι από εμάς-και βγήκε δέκα οκάδες.

Μια μέρα μεγάλη λύπη είχε γραπωμένη την παιδική μου καρδιά και δεν μπορούσα να τιναχτώ πέρα από τα στρώματά μου, τρέφοντας κάποια πλάνα ελπίδα, ότι μπορούσε να μην ήταν αλήθεια ότι είχε ξημερώσει η ανεπιθύμητη Καθαρή Δευτέρα κι ότι κάποιο δυσάρεστο όνειρο γέννησε την ιδέα της.

Αλλ' ήρθα λίγο λίγο στον εαυτό μου, πείστηκα ότι δεν ήταν ψέμα κι ότι αληθινά εκείνο το φως κι εκείνες οι αργυρόχρυσες ακτίνες πόμπαιναν από τις χαραμάδες των κλεισμένων παραθυριών του δωματίου μου ήταν της Καθαρής Δευτέρας. Θυμήθηκα περίλυπος ότι την περασμένη βραδιά είχαμε τυρινή αποκριά. Θυμήθηκα ότι είχαμε φάει κουλιάστρα, αυγά, τηγανισμένα, τυρί, ομορφοφκιασμένη αυγοτυρόπιτα, ψάρια, χέλια και θυμήθηκα ότι ύστερα απ' το δείπνο είχαμε τραγουδήσει και χορέψει...

Όλα αυτά τα' αναθυμήματα περνούσαν απ' τη φαντασία μου σαν εικόνες φωτόλουστες, χαρωπές, όμορφες, γεμάτες τέρψη και ευθυμία, η μία πίσω από την άλλη, σαν κύμα που διδάχεται το κύμα, αλλ' η Καθαρή Δευτέρα, γριά ψηλή, σεμνή, ασπροντυμένη και κατακάθαρη, σκυθρωπή, μ' αυστηρό πρόσωπο και κάτασπρο φακίολι, παρουσιάστηκε στη στιγμή μπροστά μου και μόσβησε όλες εκείνες τις όμορφες τερπνές εικόνες και με φοβέριζε μ' ένα μακρύ ραβδί που κρατούσε στα χέρια της, απαράλλαχτη όπως μου την είχε παραστήσει η μάνα μου άλλες χρονιές, όταν ήθελα να φάγω πίτα ανήμερα.

–Πεινώ μάνα! Είπα της μάνας μου που συγύριζε το μαγειρειό.

–Άνοιξε την άρκλα, μου είπε και πάρε ψωμάκι και φάε!

–Δεν έχεις τίποτε προσφάγι ρώτησα με δακρυσμένα μάτια.

–Σήμερα παιδί μου προσφάγι μου απολογήθηκε εκείνη, σαν να παραξενευόταν που της ζητούσα προσφάγι. Προσφάγι τρήμερο μέρα;

–Αλλά δεν τρων σήμερα τίποτε άλλο εξόν από ψωμί ξερό; την ξαναρώτησα απελπισμένα.

–Τίποτε, τίποτε! μου απολογήθηκε εκείνη αποφασιστικά. –Κανένα

σύκο, καμιά σταφίδα να φάγω για προσφάγι;

-Σύκο, σταφίδα, τι λές μοναχέ μ' κι ακριβέ μ';

-Σήμερα τρήμερο Καθαροδευτέρα, σύκα και σταφίδες; Μόνο την Τετάρτη, ύστερα από δυο μέρες κάνει να φάμε σύκα και σταφίδες. Σήμερα κι αύριο καλά καλά δεν κάνει να φάμε ούτε ψωμί! Αλλά εσάς τα παιδιά σας το σχωρνάει ο θεός αν φάτε ψωμί, αλλά μονάχα ψωμί και νερό και τίποτε, τίποτε άλλο!

-Πώς να κάνω, της είπα που εγώ θέλω και προσφάγι; Ελιές δεν κάνει να φάω;

-Μπα! μπα! μπα! Ξεφώνισε. Φτύσε γρήγορα μη μαγαρίσεις το στόμα σου και με τ'ανάβαλμά τους μόνο. Το λάδι δε βγαίνει απ' τις ελιές; Κι αναφέροντας τις λέξεις «λάδι» κι «ελιές» έφτυσε, για να ξεπλύνη το στόμα της να μη μαγαρίση.

-Πώς να κάνω της ξαναείπα, που δεν μπορώ να φάω χωρίς προσφάγι;

Κι αυτή κάνοντας πως θυμήθηκε κάτι, μου είπε για να με ξεφορτωθη:

-Αν θέλεις καλά και σώνει προσφάγι, να πας στην πλαγιά να βρης περδικαύγα στις περδικοφωλιές να φας

Κι αναφέροντας τα περικαυγά ξανάφτυσε.

-Και τρων περδικαύγα μάνα; τη ρώτησα σαν να μην το πίστευα.

-Τρων, μου είπε. Όσα περδικαύγα (ξανάφτυσε πάλι) βρης, να μου τα φέρεις να στα ψήσω να τα φας.

-Δεν τα θέλω ψημένα. Τα θέλω τηγανισμένα.

-Μόνο ψημένα κάνει, γιατί τα τηγανισμένα θέλουν και αρτυμή... βούτυρο.

-Φτου! Φτου! Με κόλασες, γιε μου, σήμερα!

-Ας είναι και ψημένα... είπα με χριστιανική συγκατάβαση. Αλλ'

είναι νόστιμα τα περδικαύγα σαν τα κοτίσια;

-Και καλύτερα ακόμη.

-Δεν μου το' λες λοιπόν από το πρωί, αλλά μ' άφηνες να τυρρανιέμαι;

Και λέγοντας αυτά, ρούπησα σαν ελάφι έξω από τον αυλόγυρο. Στην αρχή σκέφτηκα να πάω στην πλαγιά μόνος μου. Αλλά δεν μου 'ρχόταν καλά. Ήθελα συντροφιά. Ήθελα να 'χω μαζί μου και τον αχώριστο φίλο μου τον Γιάννη. Σιμώνω στον αυλόγυρό του και του φωνάζω:

-Γιάννη! Γιάννη!

-Όρσε! μου απολογήθηκε εκείνος με ένα κομμάτι ψωμί στο χέρι.

-Έλα γρήγορα που σου λέω. Του πρόσταξα.

Βγήκε ο Γιάννης στον δρόμο, δαγκώνοντας ξέκαρδα το ξερό ψωμοκόμματο, σαν να ήταν ζυμωμένο μ' αγκάθια.

-Τι με θέλεις; Μου ξαναείπε βγαίνοντας.

-Άφησε το ψωμί, του είπα σοβαρά, κι άιντε μας να πάμε πλαγινά να μαζέψουμε περδικαύγα.

-Τι να τα κάνωμε τα περδικαύγα; Με ρώτησε εκείνος.

-Τι να τα κάνωμε; του είπα. Να τα φάμε!

-Και τρων αυγά τώρα το μεγαλοσαράκοστο; με ρώτησε δισταχτικά πάλι εκείνος.

-Δεν τρων κοτίσια αυγά, του είπα. Μου το' πε η μάνα μου!

Η μάνα μου ήταν η πολύξερη του χωριού μας και πολλών άλλων χωριών τριγύρω μας, ας μην ήξερε ούτε την αλφαβήτα... Όλα τα' άλλα τά 'ξερε καλύτερα από κάθε άλλη γυναίκα, κι απ'τους πλειότερους άντρες ακόμα... Ήξερε τις γιορτές, ποιες είναι οι βαριές και ποιες οι αλαφριές, καθώς και ποιες κάνουν και τα

γαϊδούρια σκόλη. Ήξερε να ζυγιάζει, ήξερε τις δρύμες, πότε αρχίζουν και πότε τελειώνουν. Ήξερε πότε είναι η χάση και πότε είναι η πιάση του φεγγαριού. Ήξερε πότε ήταν δισεχτιά και είχε ο Φλεβάρης εικοσιεννιά μέρες και πότε εικοσιοχτώ. Ήξερε ποια τετραδοπαρασκευή αρταίνονται και ποια σαρακοστεύουν. Ήξερε πότε ανοίγει το Τριώδι και πότε είναι η μεγάλη Πασκαλιά, λογαριάζοντας τη γιόμωση του φεγγαριού, και ποιοι μήνες έχουν τριάντα και ποιοι τριάντα μια. Ήξερε τέλος πάντων πολλά κι άμα τα΄άκουσε ο φίκλος μου ο Γιάννης ότι το ‘χε πει η μάνα μου ότι των περδικαύγα την Καθαροδευτέρα, θυμήθηκε ότι του το ‘χε πει κι η μάνα του το πρωί, αλλά δεν το πίστεψε, νομίζοντας ότι τον γελούσε. Πέταξε λοιπόν αμέσως το ψωμοκόμματο απ’ τα χέρια του στις κότες πόβοσκαν στη χλόη γύρα μας κι έτρεξε μαζί μου για περδικαύγα.

Πήραμε ίσια τα πλάγια, πότε εγώ μπροστά κι αυτός πίσω και πότε πίσω εγώ και μπροστά αυτός. Εδώ νας βρούμε περδικοφωλιές με περδικαύγα, εκεί να βρούμε, τρέξε δεξιά, τρέξε ζερβιά, τρέξε ίσια πάνω και τρέξε ίσια κάτω, μέσα στα βράχια και στους γκρεμούς, στις γούβες και στις σπηλιές στα κράκουρα και στις νεροσυρμές, παντού στους γνώριμους τόπους του χωριού μας, βγάλαμε αλεπούδες από τις τρύπες τους, λαγούς από τις σμούλες τους, προντίσαμε γεράκια απ’τα προσήλια τους, περδίκια απ’ τις βοσκές τους αλλά περδικοφωλιές και περδικαύγα πουθενά!

Ψάξαμε όλη τη μέρα χωρίς να βρούμε τίποτε! Μήπως μας είχαν γελάσει οι μάνες μας; Αλλά γιατί να μας γελάσουν; Προπάντων η μάνα δε λέει ποτέ ψέματα κι οι ορμήνειες που μόδινε συχνά ήταν: «μη κλέψης, φονέψης, μη ψευδομαρτυρήσεις.»

Γυρίζοντας, γυρίζοντας όλη μέρα, ψάχνοντας εδώ κι εκεί βρεθήκαμε βασίλεμα ηλιού σε μια βαθιά λακιά, που είχαμε ένα φοβερό ανήφορο να κάνωμε για ν’ ανεβούμε στο χωριό. Αλλά τα ποδάρια μας ήταν κομμένα από την κούραση κι από την πείνα. Και τι πείνα! Πείνα με δόντια, που ρουφούσε τα σπλάγχνα μας. Για ένα κομμάτι ψωμί όχι σταρίσιο αλλά και αραποσίτικο αλλά και καλαμποκίσιο αλλά και κεχρίσιο ακόμα έδινα δεν ξέρω τι. Προσφάγι; Τυρί, αυγά, γάλα, ψάρια, κρέας... δεν περνούσαν

καθόλου τότε απ' το νου μας. Ψωμί , ψωμί να λέγονταν κι ας ήταν ό,τι. Πώς να βγάλωμε όμως τον ανήφορο και να φτάσωμε στο χωριό το γληγορότερο για να φάμε; Ιδού το μέγα ζήτημα! Δοκιμάσαμε να ανηφορέσωμε αλλά τα ποδάρια μας έκαναν προς τα πίσω κι όχι προς τα εμπρός. Έτσι, θέλοντας και μη, αποφασίσαμε να μείνουμε μέσα στη λακιά, ένα τέταρτο της ώρας μακριά από το χωριό. Τι να κάναμε; Να φωνάζαμε απ' εκεί μέσα; Θα ήταν στα χαμένα... Δεν θα μπορούσε να μας ακούσει κανείς γιατί ερχόταν σαν απίκουπα το χωριό κι οι πιστικοί που θα μπορούσαν να 'ναι εκεί γύρα, είχαν συμμαζευτεί με την ώρα τους στο χωριό. Δε συλλογιόμαστε την κακομοιριά μας που κιντυνεύαμε να κοιμηθούμε έξω Φλεβάρη μήνα, αλλ' είχαμε και τη συλλογή του δασκάλου μας του φοβερού και τρομερού παπα-Αντριά, που θα μας ρήμαζε στις βεργιές, αν τύχαινε να 'ρθη εκείνο το βράδυ στο χωριό και δε μας έβρισκε εκεί. Θα το θεωρούσε αυτό μεγάλη αταξία. Μη μπορώντας όμως να κάνωμε άλλο τίποτε, μαζευτήκαμε σε μιαν απόγωνα σμούλα να περάσωμε εκεί τη νύχτα! Αν είχαμε σπίρτα ή πυροβολκιά, μπορούσαμε να ανάψωμε φωτιά, αλλά πού σπίρτα! Αρχίσαμε να κρυώνωμε. Δοκιμάζω να ψάξω στις τσέπες μου μη βρω κανένα σπίρτο. Ένα σπίρτο έσωζε δύο ζωές εκείνη τη βραδιά! Ψάχνω ψάχνω...Δόξα τω θεώ. Βρίσκω δυο τρία σπίρτα!

-Σπίρτα, Γιάννη! Φωνάζω και στη στιγμή κατορθώσαμε κουτσά κουτσά να μάσωμε στα σκοτεινά μερικά φύλλα και ξερόκλαδα κι ανάψαμε φωτιά! Δόξα σοι ο μεγαλοδύναμος που μας λεημονήθηκε! Και θα ζεσταινόμαστε και τα ισκιώματα και τα κάθε λογής δαιμονικά δε θα 'χαν ανάκρα να μας ζυγώσουν! Αν είχαμε και κανένα κομμάτι θυμίαμα ή κανένα σπυρί αλάτι, θα ήταν ακόμα καλύτερα για τα δαιμονικά, τις νεράιδες και τις ξωτικές αλλά δεν είχαμε. Η φωτιά μας φάνηκε σαν καλός σύντροφος. Πήραμε θάρρος κι αρχίσαμε να ξεχνούμε λιγάκι την πείνα κι εκεί που γλυκοπυρωνόμαστε ναρκωμένοι από την κούραση και από την πείνα, ακούμε να φωνάζουν τα ονόματά μας από τη ράχη, αλλά εμείς δεν είχαμε δύναμη ν' απολογηθούμε και να δώσουμε να καταλάβουν που βρισκόμαστε για να 'ρθουν να μας σηκώσουν.

Εκεί που καθόμαστε απελπισμένοι και βλέπαμε να μαυρίζη και να

σήμερα η στρίγγλα, εγώ.

-Είχαμε μπειί πια στην αυλή του σπιτιού μας.

-Ψωμί, ψωμί, φώναξα μ' αδυνατισμένη φωνή.

-Ψωμή, μωρή. Φώναξε κι η μάνα μου στην αδερφή μου.

-Ψωμί γρήγορα, γιατί μας λιγώθηκε το παιδί απ' την πείνα!

Και πριν μπούμε ακόμα στο σπίτι, μου παρουσίασε έναν κόμματο ψωμί η αδερφή μου.

Άρχισα να το καταπίνω. Νόμιζα πως ήταν ζυμωμένο με μέλι. Τόσο γλυκό μου φαινόταν!

Όταν άνοιξα τα μάτια, που μου τα 'χε κλεισμένα η πείνα, είπα στη μάνα μου.

-Μάνα... με μέλι το 'χεις ζυμωμένο σήμερα το ψωμί;

-Όχι παιδί μου.

-Τότε γιατί είναι έτσι γλυκό;

Έτσι είναι μοναχέ μου κι ακριβέ μου, το ψωμί της Καθαρής Δευτέρας για κείνους που δεν τρώνε καθόλου όλη την μέρα...

Και μ' όλα ταύτα εγώ είχα την ιδέα ότι μου το 'χε ζυμώσει με μέλι το ψωμί εκείνο η μάνα μου, για να με ικανοποιήσει για το γέλιο των περδικαύγων, που μού 'χε κάνει εκείνο το πρωί.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ*

*Ο Χρήστος Χρηστοβασίλης (Μικρό Σουλόπουλο Ιωαννίνων 12 Μαρτίου 1861 – Ιωάννινα 26 Αυγούστου 1937) υπήρξε συγγραφέας και δημοσιογράφος, εκπρόσωπος της ηρωικής και βουκολικής λογοτεχνίας και σημαντική μορφή της λογοτεχνίας της Ηπείρου κατά τα τέλη του 19ου και αρχές

του 20ού αιώνα.